

Nechutová, Jana; Malá, Jana

Polemiky : [úvodní část]

In: Hus, Jan. *Mistr Jan Hus v polemice a v žaláři : překlady, komentáře a poznámky*. Nechutová, Jana (editor); Malá, Jana (editor). Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2019, pp. 17-19

ISBN 978-80-210-9323-2; ISBN 978-80-210-9324-9 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141425>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

POLEMIKY

Předcházející překladová publikace přinesla Husovu polemiku Proti Janu Stokesovi a spisy proti papežské odpustkové bulle. Kniha, kterou má dnes čtenář v rukou, obsahuje polemiky Proti anonymnímu odpůrci – *Contra occultum adversarium* a Proti plzeňskému kazateli – *Contra predicatorem Plznensem*. Stále zůstávají bez nového překladu nejrozsáhlejší a polemiky Proti Pálčovi, Proti Stanislavovi ze Znojma a Proti osmi doktorům, pro Husovo učení a pro vývoj jeho procesu nejzávažnější.

Hus byl pohotový polemik. V útoku i v obraně dovedl obratně užívat nástrojů dobové rétoriky, výsledkem jsou vtipné, čtivé a většinou přesvědčivé texty,⁴ k nimž jistě patří polemika jak proti anonymnímu odpůrci tak proti plzeňskému kazateli.

Sledujeme-li Husovu argumentační metodu v polemice Proti anonymnímu odpůrci, shledáme, že jeho hlavním nástrojem je sylogismus. Jednak Hus pomocí této logické struktury pracuje sám, jednak cituje odpůrcovy sylogismy a nejednou jej, právem či neprávem, přistihne při logické chybě. Podaří-li se protivníka z chyby usvědčit, dokáže jeho argument uvést s příslušnou dávkou ironie ad absurdum. Vedle sylogismu a ironie v této polemice najdeme samozřejmě rétorické prostředky syntaktických figur (*ornatus difficilis*), jako apostrofy a řečnické otázky. Hoden obdivu je Hus tam, kde – jak to vyžadují dokonce nároky moderní práce s textem! – dokáže protivníka usvědčit z falzifikace jeho zdrojů. Protivník totiž oponuje Husově výzvě ke kárání kněžských hříchů světskými pány s odvoláním na slova Řehoře Velikého, a Hus energicky kritizuje jeho falzifikaci Řehoře Velikého, v jehož díle tyto věty nejsou: „...neudal místo z knihy Moralií, protože slova, která uvádí, v nich nenašel. Myslím, že jeho vlastní, ne svatého Řehoře, je výrok...“ (s. 29: *...verba, que dicit, in Moralibus non invenit. Dicit enim verba propria, ut estimo, et non beati Gregorii... Ista verba fingens...*). Věnujme pozornost protivníkovu dalšímu argumentu, biblickému: tvrdí, údajně podle Řehořovy autority, že Ježíš přece nechtěl být králem, a tedy vše, co činil, nečinil jako král, nýbrž jako kněz. Cituje vyprávění (J 6, 15), v němž Ježíš, když poznal, že jej lidé chtějí provolat králem, odešel na horu. Zde Hus začíná takto: „A jeho pomatenost došla tak daleko, že dodává, že Kristus nechtěl být králem...“ (s. 30: *Et ad tantum est dementatus, quod subiungit, quod Cristus noluit...*) a pokračuje specifickým stylisticky obratným paralelním uvozením biblických argumentů, čímž poukazuje (stejně jako u falešného citátu z Řehoře) na protivníkovu nekompetenci a neznalost Písma: „Zapomněl na Písmo svaté! Svatý Izajáš, řekni mu...! Svatý Jeremjáš, řekni mu...! Zacharjáš, popiš tohoto krále....! Anděle Gabrieli, pověz...! Králové ze Sáby, zeptejte se...! Zástupy,

4 K Husovu polemickému stylu obecně: J. Nechutová, *De non comburendo libros*. Stylistické a rétorické prostředky Husovy polemiky. In: *Středověký kaleidoskop pro muže s hůlkou*; věnováno Františku Šmahelovi k životnímu jubileu. Nakladatelství Lidové noviny 2016, s. 151–161. Táž, *M. Jan Hus, farizeové a zákoníci. Příspěvek k funkční typologii v Husově polemice*. In: *Interpretace a kritika díla Jana Husa*, ed. Martin Šimsa, Acta Universitatis Purkynianae, Facultatis Philosophicae, Studia Philosophica, sv. 13/2016, s. 32–43.

zpívejte...!“ (*Oblitus est iste Scripturarum sanctarum. Isaia sancte, dic sibi...; Ieremia sancte, dic sibi...; Zacharia, describe hunc regem...; Angele Gabriel, dic isti adversario...; Reges de Sabba, querite ab isto adversario...; Turbe, canite...!*). Hus dále argumentuje: protivník je snad dokonce zajedno s Židy, kteří prohlašují „Nemáme krále“ – totiž Ježíše (J 19, 15) – a kterým se nelíbilo, že dal Pilát na kříž napsat „rex Iudeorum“ (J 19, 21)!

Hus tedy uměl poukázat na odpůrcovy slabiny, jak jsme viděli, např. na nedostatký jeho zacházení s autoritami, snad dokonce na jeho falzátorství, a na nesprávný a především nepoučený výklad použitých biblických míst, a naznačuje, že se protivník řádně nepodíval na kontext a že vytrhuje biblické verše ze souvislosti. Užívá tedy metodu, která jako by předjímalá mnohem mladší způsob práce s nejen biblickým textem, zřetel na kontext. Tak může polemika odpůrci vytknout též, že nebere na vědomí smysl biblické pasáže, kterou sám cituje, a že nakonec mluví sám proti sobě: protivník se pořádně nepodíval na apoštolův text, snad protože si nevidí na špičku nosu, a nakonec tím, co cituje, dospívá k opačnému závěru, než jaký zamýšlel.

Autor se dokonce nezdrží a dá najevo vlastní spokojenost s dobrou, přesvědčivou a vtipnou vlastní argumentací, s vítězstvím nad protivníkem: „A tak je zřejmé, že můj protivník byl stejně jako Goliáš skolen mečem, který si sám přinesl, ...a že k těm, kdo znásilňují slovo Boží, nepatřím já, nýbrž odpůrce, který překrucuje Písmo a má v úmyslu jednotlivým kněžím zjednávat svobodu vůči světskému rameni i v jejich špatnosti.“⁵

V odpovědi anonymnímu odpůrci jsme pozorovali především, jak Hus v polemice využívá biblické argumentace, a jaké stylistické prostředky v těchto souvislostech volí. Jak uvidíme v polemice Proti plzeňskému kazateli, nerozpakoval se Hus sáhnout ani po druhé, vlastně opačné, zásobárně zdrojů středověkého autora, po textu z římské antické literatury. Spíše po domnělém textu z římské antiky, protože zde použil básně De vetula (Stařena), skladby, jež byla klasiku Ovidiovi připisována neprávem. Hus i zde pomocí sylogismu přistihne protivníka při absurdním závěru jeho argumentace (že je nejhorší kněz lepší než nejlepší laik, tudíž např. je lepší Ježíšův učedník Jidáš než král David) a tento závěr označí jako „evidentní nesmysl“ (s. 63: *stultitia patula*). Pokračuje konstatováním, že někteří v souvislosti s tím dokonce kážou, že nejhorší kněz je důstojnější než blahoslavená Panna, matka Kristova. V textu polemiky pak po několika expresivních odstavcích s aklamacemi a s apostrofami, které potvrzují kvalitu Husovy stylistické výbavy, zazní výzva (s. 65): „Kéž by tedy ti rouhaví žvanilové odložili svou rouhavou domýšlivost a podívali se na pohana Ovidia, který psal v době před Kristovým vtělením, a kéž by si s pokorou povšimli chvály Panny Marie v jeho skladbě, která se nazývá

⁵ (S. 32, 33); o stylu a metodě Husovy polemiky v textu *Contra occultum adversarium*: J. Nechutová, *Biblické argumenty v Husově polemice contra occultum adversarium*, in: *Amica sponsa mater – Bible v čase reformace*, Praha, Kalich, s. 85–93, ed. Ota Halama.

De vetula – Stařena!“ To mluví Hus o básni, již středověk, byť na počátku 15. století už s jistými rozpaky, připisoval slavnému římskému básníkovi Augustovy doby, Publiu Ovidiu Nasonovi. De vetula má téměř 2400 hexametřů, byla složena před rokem 1266 a čtenářům byla předložena jako poslední Ovidiovo dílo, napsané ve vyhnanství. Celá třetí kniha této skladby je básnickou teologickou spekulací. Autor dochází k jistotě o jednom všemohoucím a věčném Bohu, Stvořiteli světa, o Bohu trojjediném, o Ježíšově zmrtyýchvstání. Následující verše básně se týkají astrologie: v době, kdy k dojde k určité astrální konjunkci, se narodí chlapec, a bude to Ježíš Kristus, Spasitel světa. V závěru najdeme modlitbu k Panně Marii a Hus cituje tyto verše jako autoritu ve své polemice proti plzeňskému kazateli.⁶

---

6 J. Nechutová, *M. Jan Hus, Panna Maria, a Ovidius*. Teologická reflexe 23/2017, s. 1–11.